

*Богдан Васильович Стрілець,
докторант, старший науковий співробітник
відділу міжнародного права та права Європейського Союзу
Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України,
доцент кафедри конституційного, адміністративного
та міжнародного права Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
кандидат юридичних наук
ORCID: 0000-0001-7043-7329*

ДОГОВІРНА ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ СВОБОДИ РУХУ КАПІТАЛУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку зовнішніх зносин Європейського Союзу (далі – ЄС) особливого значення набуває договірне регулювання взаємодії ЄС із третіми країнами у сфері свободи руху капіталу. Це зумовлено як розширенням мережі міжнародних угод ЄС, так і зростанням ролі капіталу в забезпеченні економічної інтеграції, інвестиційної співпраці та функціонування внутрішнього ринку. Водночас договірна практика ЄС у цій сфері не є однорідною, оскільки рівень лібералізації руху капіталу, характер зобов'язань сторін і межі допустимих винятків варіюються залежно від типу угоди, політико-економічного контексту її укладення та характеру відносин третьої країни з ЄС. У зв'язку з цим виникає необхідність комплексного аналізу особливостей практики укладення угод ЄС із третіми країнами у сфері свободи руху капіталу, а також виявлення сучасних тенденцій її розвитку. Це є важливим як для поглиблення доктринального розуміння зовнішнього виміру компетенції ЄС, так і для оцінки значення відповідного досвіду в контексті євроінтеграційних процесів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості договірної практики ЄС із третіми країнами у сфері свободи руху капіталу досліджують зарубіжні науковці, а саме: А. Доурадо [1], Л. Байзікова [2], М. Гарсія [3], П. Конконі [4], А. Сегура-Серрано [5] та ін. Українська доктрина міжнародного права та права ЄС уже вивчає окремі аспекти окресленої проблематики, зокрема, трансформацію концепції змішаних угод (англ. *mixity*) у торговельній та інвестиційній політиці ЄС аналізує М. Микієвич [6], інвестиційну автономію ЄС та контроль за прямими іноземними інвестиціями досліджує М. Буроменський [7], особливості нових комплексних торговельних угод ЄС і внутрішнього розподілу фінансової відповідальності висвітлює А. Палієнко [8]. Однак у науковій літературі бракує аналізу договірної практики ЄС із третіми країнами в аспекті свободи руху капіталу та новітніх тенденцій у цій сфері з урахуванням останніх укладених угод.

Мета статті полягає у виявленні особливостей і тенденцій договірної практики ЄС із третіми країнами у сфері свободи руху капіталу та інвестицій.

Основні результати дослідження. Лісабонський договір 2007 року суттєво переформатував спільну торговельну політику ЄС. Стаття 207(1) Договору про функціонування ЄС (далі – ДФЄС) віднесла прямі іноземні інвестиції до виключної компетенції Союзу у сфері спільної торговельної політики (далі – СТП) [9]. Водночас свобода руху капіталу (ст. 63 ДФЄС) має ширший предмет регулювання, що охоплює не лише інвестиційну діяльність, а й фінансові операції, транскордонні платежі, рух цінних паперів та ін. До Лісабонського договору відносини у сфері вільного руху капіталу та інвестицій із третіми країнами регулювалися переважно двосторонніми інвестиційними договорами, які окремо укладались державами-членами. Лісабонський договір переніс це повноваження на євросоюзний рівень, але, як буде висвітлено нижче, не повністю.

Після набрання чинності Лісабонським договором ЄС розпочав укладення угод, що принципово відрізняються від попередніх. Л. Байзікова та інші вчені ідентифікують їхні характерні ознаки:

окрім торгівлі товарами, т. зв. угоди нового покоління охоплюють послуги, інтелектуальну власність, інвестиції, конкуренцію, державні закупівлі та сталий розвиток [2, с. 117].

У процесі укладення таких угод виникло питання компетенційного розмежування між ЄС і державами-членами, зокрема, тому, що Лісабонський договір поширив компетенцію інтеграційного об'єднання лише на прямі іноземні інвестиції, тоді як портфельні інвестиції, а також окремі положення щодо вирішення інвестиційних спорів залишилися поза межами виключної компетенції ЄС.

Ключовим тлумаченням у досліджуваному контексті став Висновок 2/15 Суду ЄС від 16 травня 2017 року щодо Угоди про вільну торгівлю ЄС – Сінгапур [10]. Суд визначив, що ЄС має виключну компетенцію щодо прямих іноземних інвестицій – тих, що надають ефективну участь в управлінні або контролі компанії [5, с. 831]. Портфельні (непрямі) інвестиції (п. 227 Висновку), виходять за межі СТП і належать до спільної компетенції ЄС та його держав-членів [10]. Окремо Суд вирішив, що механізм вирішення спорів «інвестор-держава» також не входить до виключної компетенції ЄС. Ці положення мали практичні наслідки: угоди, що охоплюють обидва типи інвестицій або містять механізми вирішення інвестиційних спорів «інвестор-держава», потребують укладення як «змішані» [4, с. 235, 237].

А. Сегура-Серрано звертає увагу на те, що у цьому ж Висновку Суд включив сталий розвиток до сфери СТП на підставі статей 21(2)(f), 9 і 11 ДФЄС, пов'язавши торговельну політику із захистом навколишнього середовища та соціальними стандартами [5, с. 832]. Новітні угоди ЄС є також амбітними в тому сенсі, що містять широкий спектр положень, які стосуються не лише безпосередньо торгівлі, капіталу та інвестицій, а й, серед іншого, сталого розвитку, питань конкуренції і цифровізації. Наприклад, розділ 13 Угоди про вільну торгівлю з В'єтнамом покликаний «сприяти сталому розвитку, зокрема шляхом активізації ролі торговельних та інвестиційних аспектів у вирішенні питань праці та охорони навколишнього середовища» (ст. 13.1 зазначеної угоди) [11]. Розділ 11 Угоди про економічне партнерство з Японією регулює особливості конкуренційної політики, за змістом ст. 11.1 Сторони визнають важливість справедливої та вільної конкуренції у своїх торговельних та інвестиційних відносинах [12]. У секції F розділу 8 Угоди про вільну торгівлю з Сінгапуром врегульовуються особливості здійснення електронної торгівлі між сторонами [13]. Більше того, згодом між сторонами було укладено Угоду про цифрову торгівлю, яка має комплементарний характер до основного договору. Це розширює контекст, у якому функціонують положення угод ЄС стосовно руху капіталу та інвестицій: вони не зводяться до питань ринкового доступу, а інтегруються у ширшу регуляторну стратегію.

Висновок Суду ЄС 1/17 від 30 квітня 2019 року щодо Комплексної економічної та торговельної угоди між ЄС, його державами-членами та Канадою (Comprehensive Economic and Trade Agreement between Canada..., далі – CETA) підтвердив сумісність визначеної угодою моделі нового інвестиційного суду (Investment Court System) з правом ЄС, зокрема з автономією правопорядку інтеграційного об'єднання [14]. Водночас цей висновок не усунув усіх організаційно-правових питань, пов'язаних із розвитком зазначеної моделі та її співвідношенням із національними судовими системами держав – членів ЄС.

До вищезгаданого Висновку 2/15 Суду ЄС практично усі торговельні угоди ЄС були «змішаними» [4, с. 232], тобто затверджувались на рівні інтеграційного об'єднання та його держав-членів. Після 2017 року з'явилися перші угоди, укладені виключно ЄС. Їх було структуровано в межах виключної компетенції ЄС, а положення, що виходили за її межі, зокрема щодо портфельних капіталовкладень та захисту інвестицій, винесено до окремих угод або залишено поза їх рамками, що дало можливість уникнути складнощів ратифікації на рівні держав-членів.

Саме складність ратифікації змішаних угод яскраво проілюструвала ситуація з CETA. П. Конконі та ін. зазначають, що безпосередньо перед її підписанням парламент бельгійського регіону Валлонія погрожував заблокувати угоду, а станом на 2021 рік парламенти деяких держав-членів не завершили національні процедури ратифікації [4, с. 232]. Власне, така ситуація триває й далі. Цей негативний досвід став каталізатором зміни підходу ЄС до укладення торговельно-економічних та інвестиційних угод із третіми країнами.

Професор М. Микієвич аналізує нову типологію «mixity», що відображає цю зміну, і виокремлює: обов'язкові «EU-only» угоди (всі положення підпадають під виключну компетенцію), обов'язкові «змішані» угоди (частина положень підпадає під компетенцію держав-членів) та фа-

культативну «mixity» (у випадку наявності спільної компетенції), де вибір між «EU-only» та змішаним форматом стає політичним рішенням Ради ЄС [6, с. 404–406]. Тобто «mixity» більше не є наслідком юридичної невизначеності, а перетворюється на інструмент стратегічного планування. ЄС обирає договірний формат залежно від бажаного результату: якщо пріоритетом є швидке набуття чинності, угода звужується до виключної компетенції ЄС і останній обходиться без національних парламентів; якщо ж вона зачіпає питання на кшталт особливостей захисту інвестицій, то залучення законодавчих органів держав-членів посилює політичну легітимізацію, хоча й супроводжується ризиком затримки або блокування.

Практичним виразом цієї трансформації стала модель «розщеплення» угод. Станом на початок 2026 року ЄС має чинні або погоджені угоди з десятками партнерів. Так, «змішана» СЕТА з Канадою тимчасово застосовується з 2017 року. Угоди про вільну торгівлю із Сінгапуром та В'єтнамом укладені лише ЄС, як суб'єктом міжнародного права, однак інвестиційні угоди з цими країнами мають також бути ратифіковані парламентами держав-членів. Тривають переговори, зокрема, з Малайзією, Філіппінами, Об'єднаними Арабськими Еміратами.

Торговельна угода інтеграційного об'єднання з Індією, про укладення якої було оголошено у січні 2026 року на саміті ЄС – Індія в Нью-Делі, стала однією з найамбітніших [15, с. 3] в аспекті обсягу її положень і поставлених цілей. Її інвестиційна складова поки що залишається предметом окремих переговорів, що підтверджує усталену модель «розщеплення».

М. Гарсія наголошує, що ефективність торговельних угод ЄС залежить від їх належної імплементації, яка на практиці супроводжується низкою труднощів [3, с. 212]. Відповідні проблеми нерідко пов'язані з внутрішніми регуляторними режимами та неоднорівневою системою прийняття рішень (наприклад, на рівні провінцій, регіональних органів влади). М. Микієвич та І. Брацук на прикладах кейсів СЕТА та Угоди про асоціацію Україна – ЄС описують т. зв. демократичний парадокс «змішаних» угод: механізми, покликані забезпечити демократичну участь через національні парламенти, здатні паралізувати зовнішню політику ЄС, коли субнаціональні актори у федеративних державах-членах або менше відсотка населення інтеграційного об'єднання блокують волю переважної більшості [16, с. 420–422].

Паралельно з договірною практикою ЄС розбудував систему односторонніх правових інструментів, що безпосередньо впливають на рух капіталу з третіх країн. Так, Регламент (ЄС) 2019/452 Європейського Парламенту та Ради ЄС від 19 березня 2019 року про встановлення рамок для скринінгу прямих іноземних інвестицій у Союз запровадив механізм співпраці між Європейською Комісією та державами-членами для обміну інформацією про інвестиції, що можуть загрожувати безпеці або публічному порядку. Водночас Регламент не зобов'язував держави-члени створювати національні механізми скринінгу. У грудні 2025 року було досягнуто попередньої політичної угоди щодо оновленого Регламенту, який зробить запровадження скринінгу імперативним для усіх держав-членів. Як зазначає професор М. Буроменський, «скринінг прямих іноземних інвестицій у праві ЄС підтвердив свою життєздатність як правова форма «обережної відкритості», де свобода руху капіталу співіснує з обов'язком захисту сутнісних інтересів Союзу» [7, с. 431]. Це також важливий інструмент для забезпечення «стратегічної автономії» ЄС, тобто здатності діяти без залежності від інших держав у стратегічно важливих сферах політики [17]. Регламенти (ЄС) Європейського Парламенту та Ради ЄС № 2022/2560 від 14 грудня 2022 року про іноземні субсидії, що спотворюють внутрішній ринок, а також № 2023/2675 від 22 листопада 2023 року про захист Союзу та його держав-членів від економічного тиску з боку третіх країн, доповнили систему односторонніх захисних інструментів ЄС [18], які забезпечують ex ante та ex post контроль потоків капіталу.

Висновки. Отже, у договірній практиці з третіми країнами ЄС обирає формат торговельно-економічної угоди, залежно від поставлених цілей – швидкість ратифікації чи більш широкий предмет регулювання. Торговельно-економічні угоди ЄС «нового покоління», зокрема, із Сінгапуром, В'єтнамом, Японією, Канадою, а з 2026 року і з Індією – інтегрують положення у сфері руху капіталу, зокрема ті, що стосуються інвестиційної діяльності, у ширший контекст сталого розвитку, конкурентної політики та цифровізації. Проте норми, які не підпадають під виключну компетенцію ЄС, можуть включатися до окремих угод. Натепер чітко простежується загальний вектор договірної практики ЄС із третіми країнами у сфері вільного руху капіталу у вигляді переходу

від моделі максимальної лібералізації до поєднання відкритості ринку з інструментами захисту безпеки, публічного порядку та забезпечення «стратегічної автономії» інтеграційного об'єднання. ЄС продовжує укладати амбітні угоди з широким предметом регулювання з партнерами, які поділяють його цінності та стандарти, водночас він, *inter alia*, за допомогою односторонніх інструментів, таких як скринінг прямих іноземних інвестицій, посилює контроль за рухом капіталу з третіх країн, у відносинах із якими відсутні рівні та взаємні умови доступу до ринку, або коли інвестиції створюють ризики для безпеки.

Список використаних джерел

1. Dourado A. P. The EU Free Movement of Capital and Third Countries: Recent Developments. *Intertax*. 2017. Vol. 45, Issue 3. P. 192–204. DOI: 10.54648/taxi2017016
2. Bajžíková L., Nováčková D., Paškrťová L. New Generation EU Agreements – The Basis for Future World Trade. *Juridical Tribune – Review of Comparative and International Law*. 2024. Vol. 14, Issue 1. P. 116–129. DOI: 10.62768/TBJ/2024/14/1/07
3. García M. J. Implementation of EU Trade Agreements Under an Assertive, Open, and Sustainable Trade Policy. *Politics and Governance*. 2023. Vol 11, Issue 4. P. 212–222. DOI: 10.17645/pag.v11i4.7224
4. Conconi P., Hergehelegiu C., Puccio L. EU Trade Agreements: To Mix or Not to Mix, That Is the Question. *Journal of World Trade*. 2021. Vol. 55, No 2. P. 231–260.
5. Segura-Serrano A. The Recurrent Crisis of the European Union's Common Commercial Policy: Opinion 2/15. *European Papers*. 2017. Vol. 2, No. 3. P. 829–843. DOI: 10.15166/2499-8249/178
6. Микієвич М. М. Трансформація концепції змішаних угод (mixity) у торгівельній та інвестиційній політиці ЄС: від процедурного інструменту до стратегічного вибору. *Європейські перспективи*. 2024. № 2. С. 404–411. DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2024.2.60>
7. Буроменський М. В. Інвестиційна автономія ЄС та контроль за прямими іноземними інвестиціями. *Наше право*. 2025. № 3. С. 426–435. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.3.59>
8. Палієнко А. В. Нові комплексні торговельні угоди ЄС і внутрішній розподіл фінансової відповідальності: автономія права Союзу, інвестиційний суд і вихід з ДЕХ. *Право.ua*. 2024. № 4. С. 401–406.
9. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2860/542859>
10. Opinion of the Court (Full Court) of 16 May 2017 – European Commission (Opinion 2/15). URL: <https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document?source=document&text=&docid=190727&doclang=EN>
11. Free Trade Agreement between the European Union and the Socialist Republic of Viet Nam. *Official Journal of the European Union*. L 186/3. 12.6.2020. P. 3–1400. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2020:186:FULL&from=EN#page=132>
12. Agreement between the European Union and Japan for an Economic Partnership. *Official Journal of the European Union*. L 330/3. 27.12.2018. P. 3–899. URL: https://publications.europa.eu/resource/cellar/d40c8f20-09a4-11e9-81b4-01aa75ed71a1.0006.02/DOC_1
13. Free trade Agreement between the European Union and the Republic of Singapore. ST/7972/2018/ADD/5. *Official Journal of the European Union*. L 294, 14.11.2019. P. 3–755. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_internation/2019/1875/oj/eng
14. Opinion of the Court (Full Court) of 30 April 2019 – Kingdom of Belgium (Opinion 1/17). ECLI:EU:C:2019:341. URL: <https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document?source=document&docid=213502%5C&doclang=EN>
15. Hinz J., Langhammer R., Mahlkow H., Thakur V. The EU-India Trade Deal: Strategic Diversification in an Era of Uncertainty. *Kiel Policy Brief*. 2026. No. 202. 17 p.
16. Микієвич М. М., Брацук І. З. Кризи ратифікації змішаних інвестиційних угод ЄС: аналіз причин, наслідків та механізмів запобігання. *Право.ua*. 2024. № 4. С. 420–427.
17. EU strategic autonomy 2013–2023 From concept to capacity. European Parliamentary Research Service. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733589/EPRS_BRI\(2022\)733589_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733589/EPRS_BRI(2022)733589_EN.pdf)
18. Буроменський М. В. Інвестиційні правовідносини між ЄС та КНР. *Наше право*. 2025. № 4. С. 288–298. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.4.38>

References

1. Dourado A. P. The EU Free Movement of Capital and Third Countries: Recent Developments. *Intertax*. 2017. Vol. 45, Issue 3. P. 192–204. DOI: 10.54648/taxi2017016

2. Bajžíková L., Nováčková D., Paškrťová L. New Generation EU Agreements – The Basis for Future World Trade. *Juridical Tribune – Review of Comparative and International Law*. 2024. Vol. 14, Issue 1. P. 116–129. DOI: 10.62768/TBJ/2024/14/1/07
3. García M. J. Implementation of EU Trade Agreements Under an Assertive, Open, and Sustainable Trade Policy. *Politics and Governance*. 2023. Vol 11, Issue 4. P. 212–222. DOI: 10.17645/pag.v11i4.7224
4. Conconi P., Herghelegiu C., Puccio L. EU Trade Agreements: To Mix or Not to Mix, That Is the Question. *Journal of World Trade*. 2021. Vol. 55, No 2. P. 231–260.
5. Segura-Serrano A. The Recurrent Crisis of the European Union's Common Commercial Policy: Opinion 2/15. *European Papers*. 2017. Vol. 2, No. 3. P. 829–843. DOI: 10.15166/2499-8249/178
6. Mykyeyevych M. M. Transformatsiia kontseptsii zmishanykh uhod (mixity) u torhivelnii ta investytsiinii politytsi YeS: vid protsedurnoho instrumentu do stratehichnoho vyboru. *Yevropeyski perspektyvy*. 2024. № 2. S. 404–411. DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2024.2.60> (in Ukr.).
7. Buromenskiy M. V. Investytsiina avtonomiia YeS ta kontrol za priamymy inozemnymy investytsiiamy. *Nashe pravo*. 2025. № 3. S. 426–435. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.3.59> (in Ukr.).
8. Palienko A. V. Novi kompleksni torhovelni uhody YeS i vnutrishnii rozpodil finansovoi vidpovidalnosti: avtonomiia prava Soiuzu, investytsiinyi sud i vykhid z DEKh. *Pravo.ua*. 2024. № 4. S. 401–406 (in Ukr.).
9. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2860/542859>
10. Opinion of the Court (Full Court) of 16 May 2017 – European Commission (Opinion 2/15). URL: <https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document?source=document&text=&docid=190727&doclang=EN>
11. Free Trade Agreement between the European Union and the Socialist Republic of Viet Nam. *Official Journal of the European Union*. L 186/3. 12.6.2020. P. 3–1400. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2020:186:FULL&from=EN#page=132>
12. Agreement between the European Union and Japan for an Economic Partnership. *Official Journal of the European Union*. L 330/3. 27.12.2018. P. 3–899. URL: https://publications.europa.eu/resource/cellar/d40c8f20-09a4-11e9-81b4-01aa75ed71a1.0006.02/DOC_1
13. Free trade Agreement between the European Union and the Republic of Singapore. ST/7972/2018/ADD/5. *Official Journal of the European Union*. L 294, 14.11.2019. P. 3–755. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/agree_international/2019/1875/oj/eng
14. Opinion of the Court (Full Court) of 30 April 2019 – Kingdom of Belgium (Opinion 1/17). ECLI:EU:C:2019:341. URL: <https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document?source=document&docid=213502%5C&doclang=EN>
15. Hinz J., Langhammer R., Mahlkow H., Thakur V. The EU-India Trade Deal: Strategic Diversification in an Era of Uncertainty. Kiel Policy Brief. 2026. No. 202. 17 p.
16. Mykyeyevych M. M., Bratsuk I. Z. Kryzy ratyfikatsii zmishanykh investytsiinykh uhod YeS: analiz prychyn, naslidkiv ta mekhanizmiv zapobihannia. *Pravo.ua*. 2024. № 4. S. 420–427 (in Ukr.).
17. EU strategic autonomy 2013–2023 From concept to capacity. European Parliamentary Research Service. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733589/EPRS_BRI\(2022\)733589_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733589/EPRS_BRI(2022)733589_EN.pdf)
18. Buromenskiy M. V. Investytsiini pravovidnosyny mizh YeS ta KNR. *Nashe pravo*. 2025. № 4. S. 288–298. DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2025.4.38> (in Ukr.).

Стрілець Б. В. Договірна практика Європейського Союзу у сфері свободи руху капіталу: особливості та тенденції

Дослідження присвячено виявленню правових особливостей і тенденцій договірної практики Європейського Союзу (далі – ЄС) із третіми країнами у сфері свободи руху капіталу та інвестицій із фокусом на зміні компетенції інтеграційного об'єднання після набуття чинності Лісабонським договором, характеристиках угод «нового покоління» та ролі односторонніх захисних інструментів ЄС. Проаналізовано особливості укладення та зміст окремих положень торговельно-економічних угод ЄС «нового покоління» із третіми країнами. Зазначено, що паралельно ЄС розбудував систему односторонніх інструментів, що доповнюють договірну практику, функціями *ex ante* та *ex post* контролю потоків капіталу.

Констатовано, що договірна практика ЄС трансформується з моделі максимальної лібералізації до поєднання відкритості ринку з інструментами захисту безпеки, публічного порядку та забезпечення «стратегічної автономії» інтеграційного об'єднання. За такого підходу ЄС укладає амбітні угоди з близькими за цінностями партнерами, водночас посилюючи контроль за потоками капіталу з третіх країн, з боку яких відсутні рівні / взаємні умови доступу до ринку або інвестиції з яких можуть створювати безпекові ризики.

Ключові слова: свобода руху капіталу, спільна торговельна політика ЄС, право ЄС, інвестиційна політика ЄС, компетенції ЄС, треті країни, міжнародні угоди, скринінг прямих іноземних інвестицій, Угода про асоціацію Україна – ЄС.

Strilets B. V. European Union's treaty practice in the area of the free movement of capital: features and trends

The study aims to identify the legal features and trends in the treaty-concluding practice of the European Union (EU) with third countries in the area of free capital movement, focusing on changes in the competence after the entry into force of the Lisbon Treaty, the characteristics of “new generation” agreements and the role of unilateral EU protection instruments. It has been noted that the 2007 Lisbon Treaty significantly changed the division of competences between the EU and its Member States and gave rise to a model of “splitting” agreements into trade (“EU-only”) and investment parts.

The features of the conclusion and some provisions of the “new generation” EU agreements with different countries, including those with Singapore, Vietnam, Japan, Canada and India, have been analysed. It has been revealed that they incorporate provisions on the free movement of capital, particularly with regard to investment activities, within a broader framework of sustainable development, competition policy and digitalisation. Meanwhile, provisions that fall outside the EU's exclusive competence may be set out in separate agreements. In parallel, it has been stated that the EU has developed a system of unilateral instruments, which concern: (1) framework for the screening of foreign direct investments; (2) foreign subsidies distorting the internal market; (3) protection from economic coercion by third countries. They complement the practice of concluding treaties involving ex ante and ex post control of capital flows.

It has been concluded that, currently, the EU's practice of concluding treaties with third countries in the field of the free movement of capital reflects a shift towards a combination of market openness and instruments aimed at protecting security, public order and the Union's “strategic autonomy”, rather than a model of maximum liberalisation. While continuing to conclude ambitious, broad-scope agreements with partners that share its values and standards, the EU is also strengthening control over capital movements from third countries where equal and reciprocal market access conditions are absent, or where investments pose security risks.

The article has been prepared within the implementation of an EU grant project “EU Law Postgraduate Studies” (EULPS) No 101126964 – EULPS-ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCHRSCH. Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Key words: free movement of capital, EU common commercial policy, EU law, EU investment policy, EU competences, third countries, international agreements, foreign direct investment screening, EU-Ukraine Association Agreement.

DOI: 10.33663/2524-017X-2026-17-430-435

Дата першого надходження рукопису до видання: 10.03.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 09.04.2026

Дата публікації: 30.04.2026